

PRELOM

Izhaja vsak četrtek
Naročnina letno Din 30—

Uredništvo in uprava:
Kolodvorska ulica št. 8
v Ljubljani

Telefon št. 3770
Pošt. ček. račun št. 10499

Zbor delegatov »Boja« iz vse banovine

Dne 6. julija se je vršil v Ljubljani v Trgovskem domu zbor delegatov krajevnih organizacij »Boja« a in skupin bojnikov iz vse dravske banovine. Zastopani so bili vsi srezi, iz katerih prav vse občine. Zborovanje je otvoril ob 9.40 uri predsednik tov. Avgust Kuster, ki je poudaril, da je izvršni odbor sklical delegate zato, da jim pojasni sedanj položaj ter da pretrse z njimi potrebne izpremembe pravil. Naše gibanje stoji ob zaključku prve faze. Gibanje je nastalo iz naroda, je popolnoma samostojno in nima nikakih zvez z nikomur izven pokreta. Nastopili smo zato, da pomagamo ljudstvu. Ugotovljeno je, da je gibanje že osvojilo srce naroda. V borbi smo šli z geslom: nov čas, novi ljudje, kar je narod razumel in odobril. Mi nismo hoteli ustanoviti politične stranke, šlo nam je za mnogo več, ustanovili smo fronto poštenjakov. Izživeli nismo nikogar, marveč so se nasprotniki sami pojavili. Bili smo v vsem delu vedno konstruktivni in taki hočemo tudi ostati. Srce ljudstva se pridobi le s poštenim delom (burno odobravanje). Glede sodelovanja našega članstva v drugih organizacijah je znano naše načelo: kjerkoli si, moraš zastopati naša načela! Bodoča pravila bodo veljala za vso državo. Stopamo v drugo fazo pokreta, kjer ni mesta omahljivcem. Kdor se ne čuti krepkega, je bolje, da pravočasno izstopi.

Po govoru tov. Kustera, ki je bil večkrat prekinjen z burnim pritrdjevanjem, je sledil petminutni odmor, da so mogli v dvorano tovariši, ki so prispeli z mariborskim vlakom. Pred tako zbranim polnoštevilnim forumom je nato tov. Kuster predlagal

vdanostno brzojavko Nj. Vel. kralju sledeče vsebine:

»Zbor delegatov 102 krajevnih organizacij in skupin Združenja borcev Jugoslavije se klanja v brezpogojni pokorščini svojemu vrhovnemu poveljniku in izraža najglobljo vdanost svojemu kralju in Njegovemu kraljevskemu domu.« (Več minut trajajoče ne-popisne ovacije kralju.)

Nato je dobil besedo I. tajnik tov. Vladislav Fabjančič, ki je prečitil seznam zastopanih organizacij in skupin ter ugotovil, da so zastopani vsi srezi. »V tej dvorani zboruje cvet slovenskega naroda, njegovo resnično ljudsko zastopstvo, ki se zaveda važnosti današnjega zgodovinskega trenutka.« Tov. Fabjančič je v daljšem govoru, ki ga je spremljalo navdušeno pritrdjevanje vseh navzočih, razvil načela gibanja in izpremembo pravil, ki jo predlaga osrednji izvršni odbor. Te izpremembe so v glavnem naslednje: delokrog gibanja se razširi na vso državo, poleg se bo »Boja«, ki ostane nadstrankarski, udeleževal tudi na političnem polju v smislu čl. 12 društvenega zakona, ukine se kolektivno članstvo, krajevne organizacije se bodo imenovala skupine bojnikov, da se tako da izraza tradiciji. Vodstvo v banovini bo volil zbor delegatov posameznih skupin, delegati se bodo volili po 1 na 100 članov, vrhovno vodstvo pa bo volil zbor delegatov iz cele države, ki se bodo volili po 1 na 1000 članov. Do ustanovitve organizacije po ostalih banovinah bo fungiral osrednji izvršni odbor v Ljubljani kot vrhovno vodstvo za vso državo. V pravila so se dalje vnesla temeljna načela, ki smo jih oznanjali po shodih in v našem časopisu.

Pravijo, da so bojniki na umiku, je izvajal tov. Fabjančič. Mi se smejemo tej tolažbi. Mi zmagovito nadaljujemo svoj pohod. Prekoračujemo Sotlo in Gorjance in podajamo roko bratom Hrvatim in Srbom, ki si prav tako žele gospodarskega, socialnega, političnega in duhovnega preporoda Jugoslavije. Nihče ne more zlomiti naše volje za popolno zmago (ogromno odobravanje). Države niso ustvarili strankarski politiki, marveč vojniki, oboroženi narod s stotisoči krvavih žrtev, tudi je ne bodo ohranili politiki, temveč vojniki. Zato hočemo mi, ki smo rezervna armada, sodelovati tudi v miru pri izgraditvi države in pomagati ljudstvu in gospodarstvu na noge. Jugoslavija ne rabi ne-

znanih rešenikov, nekih Hitlerjev ali Mussolinijev, mi že imamo svojega voditelja, svojega vrhovnega poveljnika. To je naš kralj. (Vsa dvorana več minut manifestira za kralja v nepopisnem navdušenju.) 1. julij 1934 je zgodovinski dan, delegati naj se tega zavedajo. Prerokujejo nam smrt in pogin, mi pa oznanujemo vstajenje in jugoslovanski preporod. Umika ne poznamo (klici: samo preko naših trupel!) naša pot gre naprej! Govoru tov. Fabjančiča je sledilo dolgotrajno viharo odobravanje.

Med tem je prispel delegat Osrednjega odbora Udruženja Vojnih Invalidov tov. Mrvaljevič, ki ga je predsednik tov. Kuster pristrčno pozdravil in mu podal besedo. Tov. Mrvaljevič je pozdravil delovanje »Boja« in izjavil, da imajo bojne organizacije najpravičnejše poglede na gospodarske in socialne razmere ter je njihovo delo vedno le za dobrobit kralja in domovine. (Burno odobravanje.) Strankarstvo uničuje naš narod. Vojaki znajo najbolj ceniti državo, ker so jo izvajali s svojo krvjo. Nato čita resolucijo, ki jo je sprejel Središnji odbor Vojnih Invalidov:

REZOLUCIJA.

»Delegati Udruženja Ratnih invalida, razsmatrajuči stvoreno situacijo radom Saveza ratnika u Dravskoj banovini, u kome je po pristanku središnjeg odbora, a po ovlaštenju desetog redovnog kongresa Ratnih invalida, angazovano Udruženje ratnih invalida iz Dravske banovine, smatra za dužnost, da izjavi: Savez ratnika, koji je u Beogradu in stvaranju, a u Dravskoj banovini već stvoren, nema ničega partijsko-političkog u sebi, već ima za podlogu patrijotsku, socialnu i humanu akciju i delatnost. Ali istotako Savez se interesuje i pitanjima opšteg značaja koja se tiču države, koju su pravi ratnici stvorili.

Delegati prema tome odlučno odbijaju svako iskorišćavanje pojedinaca pa i organizacija u partijske svrhe, a ma sa koje strane to donešeno.

Za pravi Savez ratnika Jugoslavije Ratni invalidi založice se do svojih krajnih granica bez obzira na žrtve u tom pogledu. Radeći ovako, jugoslovenski onesposobljeni ratnici smatraju, da na ovaj način jedino služe pravim interesima Otadžbine i Kralja, kao i svoga potištenog članstva.

Tov. Kuster se mu zahvaljuje še prav posebno za stališče, ki ga je zavzel Središnji odbor Vojnih Invalidov. Naroča mu, naj se mu zahvali po geslu: Zvestoba za zvestobo. Nato je dobil besedo tov. Stane Vidmar, ki je bil burno pozdravljen. Govoril je o finančnem stanju organizacije in pozival tov. delegate, da se zavedajo svojih obveznosti, ker mi nimamo nobenih fondov ali podpor ter smo navezani popolnoma sami nase.

Nadalje je tov. Ture Sturm razložil potrebo po ustanavljanju rediteljskih oddelkov ter razložil načrt uniforme. Za njim je tov. Fabjančič pojasnil, da nimamo namena vtakniti vse svoje članstvo v uniforme, marveč v prvi vrsti le mladino in rediteljske oddelke. Znak pa bo moral nositi in spoštovati vsak član naše organizacije.

Tov. Andrejka ugotavlja v svojem govoru, da imamo že 194 krajevnih organizacij in skupin. Podal je organizacijsko poročilo ter je bil za svoje izvajanje burno aklamiran. Svoj govor je zaključil z vzklikom: »Živio kralj!« Vsi delegati so spontano vstali, priredili kralju nepopisno navdušene ovacije ter zapeli državno himno.

Nato je govoril tov. Petrič iz Begunj pri Cerknici, ki je prečital resolucijo skupine bojnikov na Rakeku ter krajevne organizacije v Begunjah pri Cerknici, ki pravi med drugim: »Bojevniški pokret v našem obmejnem srezu je že takoj ob začetku svojega nastopa ustavil dveletno razdiralno delo sedanjih strankarskih eksponentov, katerim je bila zvestoba do Kralja, ljubezen do naroda in države le na ustih in na papirju, pravica, zakon, kraljevska proklamacija pa nič.

Našim bralcem in prijateljem!

V zadnji številki lista smo ugotovili, da smo prehodili teh sedem mesecev prvi, najtežji del pota in da smo se uveljavili. V nedeljo, dne 1. t. m., pa smo rekli, da gremo naprej.

Po svojih delegatih so krajevne skupine od vseh strani Dravske banovine sklenile posvetiti svoje delo izgraditvi lista. Hočemo imeti glasilo, ki bo našemu močnemu gibanju primerno.

Posebno pozorno se bomo bavili z upravo in oglasi. Te hočemo sistematično organizirati. Dosedaj se nismo ntegnili dovolj zanimati za to važno zadevo, ker smo šele nastajali. Sedaj smo pa tu in moramo storiti vse za popoln uspeh „Preloma“.

Kako razširjen je danes „Prelom“ in kje ga že vse čitajo — tisoči in tisoči, tega pač ni treba posebej praviti.

Vsak trgovec, vsak obrtnik, vsak gospodar in sploh, kdor hoče kaj kupiti ali prodati, ve, kaj pomeni v javnosti glasilo, ki gre iz roke v roko.

S samo simpatijo in z lepim priznanjem ni opravljeno. Dajte nam tudi svoj oglas. To bo Vaša in naša korist.

Uprava „Preloma“ — Ljubljana.

Skupina ugotavlja, da se tukajšnji narod zaveda, da je na eksponiranem braniku države, zaveda se pa tudi, da ima svoje brate še pod tujim jarmom in da je njegova naloga stati kot obmejna straža složno vedno v pripravljenosti in slediti povelju svojega Kralja za blagor naše Jugoslavije.

Narod ve, da potrebuje posebno tu ob meji brezpogojne sloge, in se je tudi v tem pravcu vedno udeleževal, občutil in uvidel, da ta sloga strankarskim eksponentom ni po volji in je moral hočeš, nočeš molčati. Videl pa je, da tako ne gre naprej in čakal dne, čakal, da da pravega poudarka kraljevim intencijam. Narod je zato navdušeno sprejel bojevniški pokret, ker se zaveda, da posebno na naši točki potrebuje bratsko slogo, mir — svobodo in pravico. Odklanja pa nepravne metode, ki škodujejo ljudski duši in našim bratom tam preko, koristijo pa samo sovrage naše majke, ujedinjene Jugoslavije. Skupina smatra bojevniški pokret za srečno rešitev naroda, Kralja in države iz teh splošnih gospodarskih in moralnih kriz, metode sedanjih posameznih strankarskih zagrizencev pa obsoja kot efijaltsko razdiralno delo, ki mora voditi do gotove propasti naroda. Zbor je burno aklamiral resolucijo notranjskih tovarišev, katerim se je tov. Kuster še posebej zahvalil.

Tov. Zane Miklavčič je v imenu skupine Trbovlje predlagal nekaj dodatkov pravilom, kar se je upoštevalo. Tov. Miklavčič je med drugim izvajal, da zastopa skupino trpinov iz doline solz in pomanjkanja, bede in obupa, od tam, kjer se sonce ne smeja in kjer gledajo naši tovariši kljub vsemu z zaupanjem v »Boja«, iz doline, ki so jo inozemski kapitalisti brezvestno pretvorili v pekel, kakršnega naši tovariši prekaljeni borci na vseh frontah sveta niso poskusili. V trenutku, ko zborujemo mi tukaj, se kuje usoda tisočev rudarjev pri zeleni mizi, kjer odločajo gospodje o odtrganju plač do 15%. Podjetniki se pa po mili volji lahko zabavajo po raznih svetovnih kopališčih medtem, ko zgarani rudar nima toliko, da bi nasitil svojo družinico. Podprimo prizadevanje »Boja« a! Naj se vendar že zavedo naši ljudje, tovariši, pa tudi sovražniki, da nam je dovolj, naj se zavedo, trpini, da jim je edina pot za svobodo in pravico zoper laž in vso krivico le v naš »Boja« (burno odobravanje). Nato je govoril tovariš Drobnič iz Dobropolja, ki je predlagal, da naj Združenje Borcev Jugoslavije proglasi za svoje velike vsakoletne praznike 29. maj (l. 1917. dan majniške deklaracije), 28. oktober (l. 1918. proglasitev neodvisnosti), 1. december (l. 1918. dan ujedinjenja) in 6. januar (l. 1929. dan kraljevega manifesta). Veliko odobravanje.

Tov. Vrečar iz Domžal govori o pravilih in polaga posebno važnost na to, da jih odo-

bri ves narod, ter smatra, da je današnji zbor delegatov iz vse banovine pravi narodni zastopnik. Predlaga, da jih potrdi tudi ta. Tov. Kuster je dal predlog na glasovanje, ki je bil soglasno sprejet z odobravanjem. Tov. dr. Gros iz Novega mesta predlaga osnove mladinskih organizacij — (sprejeto soglasno z velikim odobravanjem). Tov. dr. Brenčič iz Ptuja je stavil 8 predlogov, ki so se upoštevali pri pravilih in bo o njih razpravljala eksekutiva. Tov. Šribar Pepček iz Celja je predlagal, naj borci in bojevnik kupujejo pri borcih in bojevniki z geslom: svoji k svojim (veliko odobravanje). Tov. dr. Dobovišek iz Celja je med burnim pritrdjevanjem obsodil nasprotno časopisje in poudaril, da bojevnik podpira le bojevniško časopisje. Tov. Trop Vladimir iz Laškega predlaga, da vsaka skupina in organizacija ustanovi tiskovni sklad (burno pritrdjevanje). Tov. Vidmar govori o razširjenju našega časopisja, o istem predmetu govori tudi tov. Ahačič iz Trziča. Tov. Slamnik iz Zagorja predlaga zahvalo Osrednjemu izvršnemu odboru za njegovo požrtvovalnost in za sklicanje tako lepega delegatskega zbora. Zborovalci so nato burno aklamirali člane Osrednjega izvršnega odbora. Govorili so še tov. Vidmar, Fabjančič, Kafol in Beltram iz Sevnice, nakar je tov. predsednik zaključil ob 13.10 uri veličastni zbor z zahvalo za udeležbo in s pozivom za čvrsto bodoče delo.

SEJA BANOVINKEGA ODBORA »BOJA«.

Popoldne se je na istem mestu vršila seja banovinskega odbora »Boja«. Sejo je otvoril ob 15.50 uri predsednik tov. Kuster in ugotovil, da so zastopane vse včlanjene enote, ter konstatiral sklepčnost. V svojem govoru je izvajal podobne misli kot dopoldne. Tov. Fabjančič se je uvodoma zahvalil kolektivno včlanjenim bojnim organizacijam, ki so omogočile zgodovinski pokret »Boja«, ki je dvignil ljudstvo iz otopelosti in mu dal poguma v borbi za boljše bodočnost. Nato je prečital pravila. Tov. Lazar iz Trziča je predlagal, da se pravila sprejmejo v celoti. Predlog je bil soglasno sprejet z burnim odobravanjem. Tov. Fabjančič se je v imenu Osrednjega izvršnega odbora zahvalil delegatom za enodušnost, ki dokazuje, da so včlanjene bojne organizacije prav tako zavedne velikega zgodovinskega trenutka, kot so to dopoldne dokazali delegati ljudstva. Nato se je vzel na znanje izstop iz kolektivnega članstva ljubljanskega pododbora rez. oficirjev in četnikov, ki so morali izstopiti iz »Boja« po nalogu iz Beograda. Poudarjalo se je, da so ti izstopi zgolj formalni, posamezniki pa bodo še nadalje vneto sodelovali v skupinah »Boja«. Pri slučajnostih so govorili še tov. Lazar iz Trziča, Habe iz Ljubljane ter Geč iz Maribora. Ob 17. uri je tov. Kuster zaključil zbor z zahvalo za udeležbo.

Tragedija v Trbovljah

Vso našo javnost so presenetili dogodki v Trbovljah. Na kakšen način je uprava rudnika nastopila proti delavstvu, je splošno znano. Mi ugotavljamo pri tem sledeče.

Naš trboveljski rudar živi že sedaj človeka nevredno življenje radi neprestanih redukcij delovnih dni in mezd. Njegov povprečni zaslužek je padel na nivo, ki je vzrok skrajnega pomanjkanja v rudarskih kočah. V Trbovljah je glad! V Trbovljah stradajo očetje, ki opravljajo najtežja dela pod črno zemljo! V Trbovljah stradajo matere, ki trpe neznozne muke, ker ne morejo nahraniti ne svoje dece, ne sebe! V Trbovljah strada rudarska deca, ki hodi okrog staršev z zastrupljeno mladostjo, votlih lic, z eno samo tiho prošnjo v očeh: Kruha, kruha!... Sedemdeset odstotkov teh malčkov je tuberkuloznih radi nezadostne hrane — vse to v dobi kulta otroka!... O tem pojo Trboveljski slavčki svoje pretresljive pesmi...

In za prihranek borih treh milijonov na leto se je odločila T. P. D., da poveča bedo najboljnih do neznosnosti!

Ali vsi skupaj nimamo več srca? Ali moremo gledati, kako propada naša slovenska kri — radi neizmerne egoizma tujcev?

Zahtevamo, da poseže oblast že vendar enkrat z vso energijo v trboveljski vulkan! Zahtevamo, da se takoj in brez odloga prepreči glad naših poštenih rudarjev, ki hočejo pošteno delo in konec največje bede! Zahtevamo, da se pritisne na tuji kapital brez oziroma na to, odkod prihaja, da spoštuje človeške pravice človeka naše zemlje ne glede na vse kapitalistične kalkulacije in špekulacije! Proč z rokavicami! Prisilite sebičnice, da poiščejo kritje za one 3 milijone pri svojih protežirancih, ki imajo n. pr. plače nad 5000 dinarjev mesečno, o katerih naš rudar še sanjati ne sme — in takoj bo »primanjkljaj« pokrit! Vsiliti tujcem našo staro, neomajno zahtevo po minimalnem zaslužku našega slovenskega delavca, katerega podjetnik (posebno tujec!) pod tem minimumom ne glede na milostno dovoljene delovne dni pod najstrožjo kaznijo kratkoma ne sme izkoriščati, četudi bi delavec v svojem obupu sam v to privolil! To zahtevajo splošno-državni interesi! To je zadeva naše narodne časti! To zahteva pravica — ker je naš rudar tudi davkoplačevalec in rezervni vojak in tudi del naše države!

Naši politiki — mesto neskončnega grmenja proti Borcem — dvignite raje svoj glas enodušno za našega trboveljskega trpinala! Stopite vsi v eno fronto in udarite že enkrat po zeleni mizi! Zahtevajte, da se napravi konec izkoriščanju naše domače delovne krvi! Izposlušajte zakone, ki bodo podjetnika naučili, da je treba tudi kaj dati, ne samo jemati! Razgalite že vendar brez vseh obzirov to strašno rano, zasledujte to bolezen od tiste nesrečne nacijonalizacije Trbovelj dalje, spomnite se onih izvestnih člankov ljubljanskega tednika »Strupeni plini v našem gospodarstvu!...« Poiščite, kje je leglo vsemu zlu, zahtevajte podpravljenje Trbovelj ali vsaj najstrožjo državno kontrolo! Če hoste nastopili korajžno, brezobzirno in izposlovali ukrepe, ki bodo zaustavili pot ljudski bedi, čeprav bodo rezali komu v me-so — boste storili veliko delo in narod vam bo hvaležen. Da ne bo več prišlo do tega, da bi se 70 še živih rudarjev naše krvi zapiralo v nemem skrajnem obupu v rove pod črno zemljo v znamenju gladi!!!

Vrli rudarji! Vsa naša srca so z vami!

Ekonomisti naprej!

V našem javnem življenju opazamo dan na dan žalostne primere, ki se v njih zrcali pomanjkanje razumevanja za pojave na gospodarskem polju. Marsikateri važen ekonomski problem se pri nas obravnava, ne le na nestrokovni način, ampak celo osebe, ki so na važnih položajih, kažejo v svojih izjavah in dejanjih silno enostranska nazaranja, ki nosijo vse karakteristike diletantizma. Spričo takega položaja se ni čuditi, če v našem javnem življenju pogosto prodoro osebe, ki stavljajo svoj osebni interes nad interes skupnosti ali dotične skupine, ki bi jim morale služiti. Strokovna kritika širših krogov, ki bi bili prožeti pravilnega razumevanja za gospodarske pojave, bi nedvomno omejila ali celo izključila možnost takih pojavov. Taka kritika je za ozdravljenje naših razmer neobhodno potrebna, še bolj potrebno bi pa bilo, da se pri zasedbi važnejših položajev v gospodarstvu predvsem vpoštevata ekonomska kvalifikacija kandidatov.

Pri nas je, kakor znano, v tem oziru od nekdanj v navadi kvarna praksa, da imajo prednost politični ljudje, večinoma juristi. Marsikateri važen položaj v administraciji

države, občin, državnih podjetij ter raznih zavodov, ki ima na njih javnost večji interes, je danes pridržan juristom, zlasti onim, ki imajo politično barvo, ki je ravno v modi. Vse premalo se pri zasedbi takih mest misli na strokovnjake, ki obvladajo ekonomsko teorijo in ki znajo gospodarsko misliti. Ustanove, ki bi si znale zagotoviti odgovarjajoče strokovne sile, bi imele od tega ogromne koristi in zaupanje do njih bi vidno poraslo, če bi se vsled pravičnih in dobro premišljenih ukrepov v gospodarstvu dotičnih ustanov utrdila ona avtoriteta, ki si jo pridobi le tisti, ki je poštenega srca in ki pozna svojo stroko.

Danes se mnogi pritožujejo, da je nevolja proti obstoječemu stanju in nezadovoljstvo z vladajočimi razmerami silno naraslo. To nezadovoljstvo je nujno velika negativna sila in takim negativnim silam je brez dvoma sojeno, da rušijo in razdirajo ono, kar ni zadovoljivo. Toda pri tem je treba pomisliti, da je naš narod silno potrpečljiv in le prerad veruje v avtoriteto, vpoštevati je treba, da narod prenaša vse do skrajne meje; če pa je ta meja prekoračena, potem šele se masa vzdrami in zahteva spremembo. Vsa nevolja naroda, ki se zrcali v dogodkih zadnjih šestih mesecev v naši ožji domovini, je odpor proti stanju, ki se izraža v naglem padanju življenjskega standarda prebivalstva, in klic po boljšem gospodarstvu in boljšem upravljanju.

Proti temu nujnemu in upravičenemu pojavu se ne opravi ničesar, če se skuša ljudem dokazovati, da se je storilo, kar je bilo mogoče, da je povsod kriza in da se nam še sorazmerno dobro godi, če pa tudi priprosti

opazovalec dan za dnem vidi, da temu ni tako, da se iz malomarnosti in nevednosti stori mnogo grehov, ki spet omogočajo zavestne grehe zoper interese širših krogov in v korist vplivnih posameznikov.

Kdor hodi po ulicah kakega večjega mesta, ta vidi n. pr., da se ponekod dela tlak, nato se tlak trga in se polagajo vodovodne cevi, nato se čisto spet zakrpa, potem pridejo na vrsto morda plinske cevi ali kakšne kabli, in ko je cesta spet zakrpana, jo spet raztrgajo radi polaganja tramvajskih tračnic. Morda ne bo treba tega dokazovati, saj meščani to venomer gledamo. Zakaj se to godi? Doslej nismo od merodajnih nikdar videli kake izjave, kjer bi se nujnost tega početja, ki običajno stane ogromno tako težko prisluženega denarja, strokovno in prepričevalno dokazala. Ker tak dokaz manjka, je gotovo samo ob sebi umljivo, da vsak gospodarstvo čuteči in misleči človek prihaja do grenkega spoznanja, da se na onih mestih, ki bi do njih tako rad gojil vse spoštovanje in zaupanje, ne dela premišljeno, nasprotno, da se dela tja v en dan. Prav gotovo ni pravilno, takega dobronamerne, toda globoko razočaranega človeka, ki je ravnokar v svoji notranjosti doživel tako bolesten polom vere v avtoriteto, ozmerjati in morda celo zaznamovati kot nezadovoljneža, ki ruši, ne da bi predlagal kaj boljšega, temveč pravilno bi bilo, da se mu na eni strani prikaže vzroke, zakaj se mora tako in zakaj ne gre drugače, še važnejše pa je, da se odstranjajo ovire, ki stoje premišljenemu gospodarstvu na poti, kajti te ovire se lahko odstranijo, če sploh za to obstoja resna volja in primeren napor.

Govor tov. Staneta Vidmarja na članskem sestanku ljubljanskih bojnikov dne 15. junija

Davčna denunciacija — Po kaj smo šli v Beograd — Stare stranke v pokoj — Kaj pravijo o našem pokretu Srb! in Hrvati — Potreba reform — Jugoslavija velika in naša!

Tovariši!

Visoko v gori je privrel iz skal bister in živ gorški studenček. Spustil se je smelo in korajžno navzdol, zbirajoč bratce spotoma, naraščajoč in hiteč naprej. Ni ga ustavila skala na poti, ni ga zadržal žleb, v katerega ga je ujel mlinar. Preko ogromnega kolesa se zažene, zavrti kolo, ga suče in obrača ter hiti naprej, naraščajoč v vsakim korakom. Preko pota se postavi jez. Le hip ga zadrži in že je preko njega. Spotoma požene, žago, hiti od ovire do ovire, od jeza do jeza, preko vsch ovir. Ob njegovem teku se premaknejo turbine, zavrtje se stroji, zganejo se tovarne. Vse oživlja ob njem, vse se dviga in prebuja. Že je narastel v reko, ki nosi ladje, spaja dele zemlje in veže pokrajine. Narašča v veletok, ki ne pozna več nobenih ovir in gre svojo pot, ne meneč se več za pregraje in napotja. Predira gore, orje polja in raste in raste od trenutka do trenutka.

Tak je naš pokret, tovariši. Vse oživlja ob njem, vse ovire padajo, pregraje se lomijo, zanj ni ovir. Rastoč in naraščajoč, si utira svojo pot, ki je vsak dan širja in odločnejša.

In tovariši! Če bomo vsi zreli in pametni, če bomo vsi do skrajnosti požrtvovalni in disciplinirani, če bomo do skrajnosti točni in odločni, bo vzkliko ob njem zadovoljstvo in blagostanje. Nihče naj ne skuša ustavljati, ovirati toka temu veletoku, kajti naravna sila tega elementarnega pokreta z lahkoto uniči vse ovire in očisti svojo strugo vse navlake. Naša fronta poštenjakov je razbila naval, napad in odpor nasprotnikov. Sedaj prehaja že v drugo ofenzivo, ko potiska armado somišljenikov Staviskega ob steno, žene njegove zaveznike in strahovalce od včeraj v puščavo, kjer bodo zapuščeni in pozabljeni lahko delali pokoro za svoje grehe. In v tej tužni zavesti so gospodje zašli na pota, ki jih vodijo hvala Bogu le še hitreje v propast. Pričeli so z besnimi časopisnimi napadi na pokret in pa predvsem na posamezne, vodilne člane pokreta. No tovariši, napadi so bili tako podli, da je odveč odgovarjati nanje, vendar pa smatram za potrebno, da v Vašo informacijo povem ali pojasnim par stvari, da ne ostane morda kakšna senca. Kar se mene tiče, so se gospodje povzpeli do najnižje vrste obrekovanja t. j. do dayčne denunciacije. Vsi veste, da je naš davčni sistem tak, da se ga vsi bojimo kot hudič križa, ker pač le s težavo vlečemo še naprej in omagujemo vsi pod težo bremen. Pa baš zato so gospodje pogruntali to denunciacijo, da bi mi napravili čim večje težave. Vidite, tovariši, na žalost je zadeva res takšna, da sem bil obdavčen le od čistega dohodka 25.000 Din. — Jaz bi bil bolj zadovoljen, če bi bil obdavčen od čistega dohodka 1.000.000 dinarjev, kakor ga ima moj napadalec. Jaz bi na moč rad plačal davke od takega dohodka, če bi ga imel. Oni

gospod pa menda ni Bog ve kakšen davkoplačevalec, ker nima nobenega podjetja, ni uslužben itd. Toda gospoda je bila premalo natančna v svojih poizvedbah in je prezrla, da mi je bilo odmerjeno to na moj prostovoljni predlog, potem ko je uradno izvršen pregled mojih poslovnih knjig in vsega poslovanja ugotovil izgubo za leto 1932 v znesku preko 80.000 Din. To mislim, tovariši, da ni nič posebnega, če je industrijsko podjetje, v katerem je promet strahovito nazadoval v letih 1931 in 1932, režije so pa ostale iste, izkazalo izgubo. Ker pa sem član davčnega odbora, sem sam predlagal, da se me obdavči od zneska 25.000 Din, da ne bi kdo mislil, da sem oproščen davka radi svojega članstva v davčnem odboru. Toda tovariši, to ni vse. Kdo pa je plačeval ogromne vsote prometnega davka, luksuznega davka in carine? O tem ne pišejo nič. Tudi ne povedo, da sem moral izkazati izgubo, ker nisem hotel svojih starih uslužbencev kljub popolnemu zastoju odsloviti. Vse to ni važno, kajti šlo je le za poizkus škodovati mi. In tovariši, če bi ne bilo pri meni vse v redu, in če bi bil res karkoli poizkušal utajiti, bi se njih namera tudi v polni meri posrečila.

Pa so gospodje podprli svojo denunciacijo z drugimi kanoni. Kako je mogoče, da se vozim v avtomobilu, če nisem imel čistih dohodkov toliko. Že zadnjič sem v Kranju povedal, da je to sicer moja zasebna zadeva, kako morem ali ne morem. Toda, ker je vse moje življenje in vse moje delo za vsakogar odprta knjiga, sem tudi povedal, da sem avto kupil za svoj denar, ki sem ga prislužil s poštenim delom v boljših letih, da ta avto rabim za svoja poslovna pota in svojo družino, med tem ko se vozijo drugi gospodje z avtomobili, kupljenimi za javen denar ali denar, za katerega bi težko dokazali, da so ga prislužili s poštenim trdim delom, prevažajo pa v njem svoje priležnice in metrese. Zato je pač znak skrajne propalosti, če se upajo taki ljudje potem sploh še na sonce in napadajo ter obrekujejo poštene ljudi.

Ravno tako, tovariši, je z napadi na tovariša Fabjančiča. Dobrovoljec z obale ženevskega jezera, so napisali, niso pa povedali, da je pred tem bil Vladislav Fabjančič dobrovoljec v srbski vojski in dobil na Ceru kroglo v nogo ter le po čudežu ohranil nogo, čeprav je še v letu 1918. težko hodil z njo. To vse so gospodje vestno zmolčali. Z namigavanji so skušali vreči blato nanj, ker jim je njegova duhovita in ostrba beseda strašno neprijetna. Očitajo mu, da je prejemal iz dispozijskega fonda ogromno plačo, res pa je, da je prejemal od zunanjega ministrstva, od katerega je bil imenovan in nastavljen, plačo prvega tajnika poslaništva, in da ni za vsa svoja številna potovanja iz Dunaja v Beograd predlagal nikdar kakih potnih računov,

Nočemo nikogar napadati, hočemo le ponaazoriti nujnost problema. Mi tudi ne postavljamo nobenih teorij, naše gibanje se odlikuje po tem, da ne zahteva ničesar drugega kakor one samo ob sebi umevne stvari, ki jih vsakdo že sam leta in leta občuti, in ker smo jih ravno mi povedali, zato ljudje z nami soglašajo, ker vedo, da smo mi izmed njih in ker povemo, kar se mora že enkrat povedati.

Vsakdo, ki ima oči, ta vidi ob vsakem svojem koraku neuravnovešenosti javnega gospodarstva. Ker je za vsako bolezen lek, ga je treba tudi za to bolezen poiskati; lek za to bolezen obstoji v pritegnitvi šolanih gospodarstvenikov, ki razumejo gospodarske probleme in hočejo služiti javnosti po svojih najboljših močeh.

Nedavno se je v Ljubljani ustanovilo Udruženje diplomiranih ekonomistov in komercijalistov dravske banovine. To udruženje zbira okoli sebe gospodarstvenike s fakultetsko ekonomsko, oz. komercijalno izobrazbo. Naša banovina ima blizu 100 takih ekonomistov, ki so deloma samostojni podjetniki, deloma pa v raznih službah. Le na važnih in merodajnih mestih pogrešamo osebnosti s tako kvalifikacijo, ravno tam, kjer bi znanje in sposobnosti teh visokošolsko izobraženih narodnih gospodarjev bile za javne interese najbolj potrebne, danes bolj kot kdajkoli poprej.

Naj torej zakličemo merodajnim činiteljem s tega mesta:

Važne gospodarske delokroge — ekonomistom!

temveč je vse kril iz te plače. Ne povedo pa, da je njihov veliki mojster prejemal v istem času za svojo službo v inozemstvu mnogo-kratnik te plače.

Tovariš Fabjančič tudi ni moledoval za neko odpravnino, marveč je le zahteval plačo, ki so mu jo bili ostali dolžni 4 mesece. To plačo je tudi prejel, kar je samoobsebi umevno. To pa je bistveno različno. Tako bi lahko tovariši naštevati po vrsti vse te klevete. Toda zdi se mi pod častjo ukvarjati se s klevetami izgublencev, ker vem, da ljudje v obupu storijo marsikaj, kar bi sicer zaslužilo eksemplarično kazen. Uspeh teh napadov pa je viden, vidi ga pred vsem uprava »Jutra« in menda že tudi blagajna tiskarne. In ko bo izšel tudi naš dnevnik, bo sodba javnosti gotovo še mnogo jasnejša in občutnejša.

Tovariši! Morda sem bil nekoliko preobširen v teh zadevah. Smatral sem za svojo dolžnost, da vse to pojasnim.

Potrebno se mi zdi spregovoriti še o nekaterih dogodkih zadnjega časa. V mislih imam znamenito »obsodbo«, ki so jo gospodje objavili v slovenščini v »Jutru«. Jaz sem jo bral takoj po tistem sestanku v srbo-hrvaščini, ker so se gospodje najbrže bali, da bi je slovenske tam doli v Beogradu ne razumeli dovolj, ali pa da bi želje, ki jo vsebuje ta »obsodba«, ne zasledili med vrsticami. Ker sem o tem že govoril zadnjič na Bledu, mi dovolite, da na kratko ponovim glavne misli.

Čas zadnjih 14 dni je bil neprijeten in poln skrbi za naše ljube prijatelje. »Mimogrede« so nas pogrešili v Ljubljani, pa jih je grozno zaskrbelo, kam smo odšli in po kaj smo šli. Vse mogoče vesti so raztrosili po Ljubljani pa tudi po deželi, kajti »strah ima velike oči«. Če se pa strahu pridruži še lepa porcija slabe vesti, pa res ni čuda, če koga živci zapustijo. Vidite, prijatelji, mi smo pa odkriti ljudje, nimamo kaj skrivati in prikrivati, pa lahko tudi povemo, kam smo šli, zakaj smo šli in po kaj smo šli.

Tako nekako se nam je zdelo »mimogrede«, da so gospodje patent-patrioti izvozili že prav vsa gnojnica na naš račun v Beograd in da so tam zastrupili vse vodnjake. No, ker smo pa tudi mi samo ljudje, smo bili tudi mi malo radovedni, kaj vse so zlegli na naš račun, pa smo šli malo pogledati. Pa je zanimiva taka stvar. Veste, če bi bil v Beogradu še kje — na količkaj važnem položaju kak človek, ki bi količkaj dal še nanje, bi nas čakalo na kolodvoru vsaj 500 žandarjev in pandurjev, tako lepo so peli o nas. Na srečo pa izgleda, da jih v Beogradu poznajo skoro boljše kakor mi. Izgleda, da so jih že davno dejali na vago in so bili spoznani prelahkim. Človeku se kar milo stori, ko vidi toliko obupnega laganja, potvarjanja dejstev, podtikanja, klevetanja, denunciranja itd. Kako mora biti obupno mrzlo pri srcu tem laž-

njivcem, ko vidijo, da jih poslušajo povsod nekako s prezirljivim nasmeškom, iz katerega bi vsak človek, ki ni udarjen s kurjo slepoto, lahko bral vse zaničevanje, ki ga je lahko deležen le umazan denuncijant. Sram postane človeka, če vidi kakšno klaverno vlogo igrajo tam naši denuncijanti, ki so postali že prislovični. Toda tovariši, tudi tam začelja prevladovati prepričanje, da mora biti že zelo pošten in čestit človek, če ga ta gospoda tako strašno mrzi in blati. In to nazaranje, tovariši, je gotovo veliko vredno. Poleg tega pa smo se prepričali, da so namreč v Beogradu tudi zelo, zelo na čistem glede tega, da ta gospoda ne predstavlja prav nikogar več, razen samih sebe.

Pa to, tovariši, ni bilo glavno radi česar smo šli. To je bilo samo mimogrede. Mi smo smatrali za svojo dolžnost, da sedaj, ko ni več nobenega dvoma, da je ogromna večina našega slovenskega naroda v taboru poštenjakov, v taboru borcev za pravico in poštenje, povemo čisto jasno in odločno v ime nu tega poštenega slovenskega naroda, da je podla laž in nesramna kleveta vsako podtikanje protidržavne in separatistično usmerjene miselnosti naših ljudi.

Mi smo lahko dokazali, da je ves naš narod, z izjemo nekih pijavk in brezčutnih egoistov, odločno in neomajno za Jugoslavijo, za državno skupnost z brati Srbi in Hrvati, da je odločen deliti z njimi dobro in slabo, žalost in veselje. Nad to našo nezlomno voljo in odločitvijo ne dovolimo dvomiti nikomur.

Zato je tudi najpodležja lumparija, če skuša kdo iz prozornih namenov našo kritiko nezdravih razmer naslikati kot znak mržnje proti državi, proti bratski zajednici s Srbi in Hrvati. Baš nasprotno je res in prav: Mi smatramo kot najboljši državljani za svojo sveto dolžnost storiti vse, da se razmere izboljšajo, za nas ravno tako kakor za naše brate Hrvate in Srbe — da se temeljito ozdravi, kar je nezdravega in odpravi, kar je slabega. Smatramo ne samo kot pravico, marveč kot eno prvih državljskih dolžnosti, boriti se z vsemi krivicami, z vsemi zarodki korupčnosti in nepoštenosti ter brezobzirno preganjanju vsake nezdružljive pojave. Pri tem, tovariši, ne mislim samo na tisto korupcijo, ki se kaže v okroglih številkah, ampak mislim predvsem tudi na korupcijo mišljenja. Če kdo pobaše okroglo vsotico, to ni korupcija, ampak tatvina in bi moral državni pravdnik položiti svojo težko roko nanj. Toda korupcija je, tovariši, če se ne zagradi tata zato, ker je dolgoprstnež slučajno veljak ali celo funkcionar. To je pa že prav gotovo korupcija. In če vidite, da se v javnem življenju jedra takim metodam nasproti, ali da postajajo takšna naziranja že splošna, potem smo, tovariši, sokrivci korupcije, če ne vstanemo proti takim metodam. Če mora uradnik pozabiti na paragraf in zakon, kadar je tako bolj po volji veljaku ali poslancu, potem je to korupcija, ki lahko privede narod v nesrečo in državo v propast.

O vseh takih stvarih smo imeli prilike dovolj razgovarjati se na merodajnih mestih in pojasniti naše zahteve v tem. Poydarjali pa smo tudi tam tako, kakor tukaj doma, da je slovenski narod odločen izvesti borbo za zmago pravice, poštenja in čistosti do konca, brez ozira na ovire in težave. Moram reči, da smo prav povsod videli mnogo razumevanja za naše pravične zahteve in da niso prav nikjer prikrivali priznanja, da smo z dosedanjim svojim patriotičnim delom izvršili veliko in v državnem oziru izredno koristno delo. Tega priznanja niso moglo zadržati vse klevete, ne potrjena poročila, ne vsi strahovi, ki so jih slikali na zid naši prevzeti nasprotniki. Kajti vkljub še tako vestnemu bombardiranju z blatom in lažmi, vseeno posveti od časa do časa skozi nedostopne visoke line čist žarek in slika resničnega dela in razmer se pokaže nad umazanimi obrekovanji.

Tovariši! Kdor gleda na naše delo raz vidik državnih interesov tudi mora priznati ogromen pomen našega gibanja za vstajanje in okrepitev državne misli, za vstajenje in okrepitev vere naroda v državno in narodovo bodočnost.

Danes že lahko trdimo, da smo že ubili najhujšega sovražnika narodnega življenja in napredka, t. j. mlačnost neborbenost in obup. Ne smemo pa biti nič bolj popustljivi v borbi z njegovimi pomagači, to je s tistimi, ki so naš narod pritisnili ob tla, mu hoteli ubiti vso borbenost in ki so tirali ta pošteni, pridni slovenski narod v obup.

Zato, tovariši, ne smemo pozabiti na vse gorje, ki so ga zadali našemu ljudstvu tisti brezvestni klikarji in valpeti, ne smemo in nočemo pozabiti na to, če hočemo, da se za vekov veke rešimo te grozne more, te narodne nesreče.

Zato tudi izjavljamo svečano, jasno in odločno, da bi slovenski narod moral smatrati

vsak poizkus, ki bi se napravil s katere koli strani za povratek teh ljudi na oblast, kot popolnoma nepotrebno in zato neopravičljivo izzivanje, ki bi ga nikdar več odpustiti ne mogel.

V političnem življenju so sicer dovoljene in mogoče vse vrste iger, tudi prav čudne in grde igre so dovoljene, toda igra z narodom, kakor so jo igrali ti ljudje, je od sedaj naprej prepovedana, in bo vsak igralec poizkusil na svoji koži, da ni varno in pametno kršiti te prepovedi.

Slovensko ljudstvo se energično otresa te more in nadloge. Ko bo streslo definitivno s sebe to gadjo zalego, bo toliko izkušeno, da bo za vse bodoče čase znalo zatreti gadji zarod že v zametku.

Ja, tovariši! Se to moram povedati, po kaj smo šli v Beograd; kajti to je gospodo najbolj skrbelo. Hm, če le ni kaj v zraku, pa da se ti vrage od borcev pripravljajo na kaj, morda imajo kakšne kombinacije, kajti od kombinacij se v Beogradu vedno kar tema dela. V duhu, ki jim je pri tej misli zmrazil, so že videli morda, kako jahamo tiste od njih tako strašno ljubljene stolčke, v sanjah so že videli tovariša Fabjančiča, kako dviga svoj strašni tomahavk. Nekdo, ki rad podstavlja nogo, ga je naenkrat zagledal pri volanu parnega valjarja in je v paničnem strahu potegnil drobne nožice k sebi, da uide strahotnemu pritisku. Hude sanje, kar vroče postane malemu izpraševalcu, če se le spomni nanje. Toda hude sanje so bile za enkrat res brez potrebe. Po sebi so hlače merili, pa jih je bilo strah. Mi nismo šli prav nič iskat. Saj to je ravno ta strašna neprijetnost našega gibanja. Naš pokret je tič zase. Nič ni podoben drugim. Tam doli poznajo pokrete najbolj po tem, da pokretaši že z rojstvom pokreta, predno je sploh kaj zraslo, prihajajo tja s polnimi usti in z odprtimi rokami za sprejemanje. Mi smo pa prelomili s starimi metodami, pa smo zato rajše najpreje delali in, ko je bilo veliko dela opravljenega, smo šli tja ogledati si samo situacijo, ker sprejeti nismo pripravljeni nič.

Pač je, tovariši, ta stvar tudi tam malo zagonetna, kajti, da so še ljudje, ki delajo iz idealizma in ki samo dajejo, pa zato nič ne zahtevajo in jemljejo, je pač težko razumeti v teh časih. Če bi se dalo vsaj pogruntati kakšno drugo ozadje, da pa gre pokret kar takole samostojno brez vseh podpor in intervencij, brez korit in oblasti, je pa stvar vseeno preveč resna.

No, tovariši, tako je pač, tako smo šli, bili in odšli iz Beograda. Toda od ponedeljka do sobote je precej dolgo in tako smo mi ta čas temeljito porabili. Pa smo tudi obiskali svoje prijatelje, da se razgovorimo z njimi. In tovariši, vi gotovo ne veste, da imamo Slovenci zadnje čase veliko prijateljev, iskrenih in poštenih. Odkar smo proklamirali delitev v dve fronti: v armado Staviskega in armado poštenjakov, je pričelo naraščati število naših prijateljev. Odkar je naš pokret zavzel takšne dimenzije, se je pričel ugled Slovencev neverjetno popravljati in dvigati, krog naših prijateljev pa silno večati. Naš »Prelom« roma po celi državi. Utira si pot v ponosno Bosno in Hercegovino, v Črno goro, pa zopet reže brazde preko Kosova v vse predele Srbije. Krepki in ponosni Šumadinci ga bero in se navdušujejo ob njem, Vojvodina odmeva od naših gesel. In v naši sosesčini je Savska banovina zavalovila in zadihala ter se oglašala na velikih zborih, kakor mi in kakor ste čuli, imajo naši bratje po Hrvatski prav iste nazore in poglede kakor mi in tudi tam vstaja narod kakor pri nas v novo življenje. Tovariši, iz vseh teh predelov prihajajo in odhajajo idealisti, se zbirajo in razpravljajo, pripravljajo in ustanovljajo organizacije vse istih misli in smernic, kakor mi. In ko človek takole vidi vse to, ko vidi, s kakšno vero in zaupanjem gledajo vsi ti tovariši v to našo Slovenijo, ko vidi kako oživljajo vsepovsod nove sile, mlade, čiste in polne zanosa in ljubezni, pa tudi polne junaštva in sile, ko vse to človek vidi, ga obide za hip skrb, skrb za to našo Slovenijo, v katero so uprte danes oči cele države, skrb, bo li Slovenija izpolnila to, kar obljublja. Tó, kar pravim, tovariši, ni kakšna domišljavost, to so nepotvorjene besede naših bratov iz južnih in vzhodnih delov države. Tovariši! Mi smo počeli to gibanje, mi smo imeli srečo in božji blagoslov, da je seme padlo na rodovitna tla in da je bujno vzkliklo. Moramo pa biti močni in pametni dovolj, da ne pokvarimo vsega, kar smo doslej dosegli, marveč da z nezlomno voljo in neomajno vero ostanemo na čelu ter z vzgledom in požrtvovalnim delom povedemo vse v lepšo bodočnost.

Še mi zvenijo v ušesih besede dragega nam prijatelja, ko je razkril vse svoje srce in dal duška z besedami: »Bratje! Mi smo vas spoznali, mi verujemo v vas. Zavedajte se, da ste danes Slovenci up in nada celega na-

roda Jugoslavije. Rotimo vas, bratje, vzdržite, ne dajte se premamiti z nobenimi ponudbami, ne pustite se zapeljati z nobenimi koncesijami. Zavedajte se, da ne gre borba več samo za vas, marveč, da vodite borbo za nas, za vse Srbe, Hrvate in Slovence. Če boste vzdržali in vztrajali neomajno do zmage, bo slovensko ime najsvetlejšje zapisano v zgodovini Jugoslavije in boste najmilejši in najbolj spoštovani ljubljenci svojih bratov Srbov in Hrvatov. Če pa klonete in popustite, bi pomenilo to izdajstvo, bi pomenilo to smrt vse vere in zaupanja v vas in nikdar več ne bi Slovenci našli poti v naša srca.»

Tovariši! Težko postane človeku pri srcu, ko čuje takšne besede iz ust čistega in iskrenega idealista. Težko ti postane, ker čutiš, da ti nalaga to ogromno, globoko in čisto zaupanje strahovito odgovornost. In vendar je bil naš odgovor tak, kakor smo ga dali našemu narodu, tak, kakršen je edino mogoče. Bratje, mi vas ne bomo izdali, bratje, mi vašega zaupanja ne bomo prevarili. Lahko pride kar hoče, lahko nam stopijo na pot vse mogoče ovire in trpljenja, lahko pride nad nas tudi sila in nasilje, vse se lahko zgodi, toda eno se ne more zgoditi in se ne bo zgodilo — da bi se mi podali ali celo prodali. Ne more se zgoditi, da bi mi zatajili interese naroda in se dali zavesti kakorkoli na stranpota. Brez osebnih interesov smo šli v boj osamljeni in oprti samo na svojo čisto vest, neomejen pogum in nezlomno voljo. Osamljeni smo šli v boj proti celemu sistemu. Danes vodimo boj že na čelu ogromne armade, ki se imenuje slovensko ljudstvo. In kakor prvi dan, tako so nam tudi danes tuji vsi osebni interesi, zato je tudi nemogoče misliti na to, da bi nas karkoli in kdorkoli mogel zavesti. Ne iščemo ne koristi, ne slave, bori- mo se in se bomo borili za boljšo bodočnost našega naroda, katerega sinovi se s ponosom imenujemo. V svoji borbi smo odvrgli ne-

zdravo skromnost in se ne zadovoljujemo s polovičarstvom. Mi gremo na vse. Ne iščemo po starem vzorcu malenkostnih koncesij za našo banovino, ne delamo po starem receptu, ko so se prodajale najvažnejše zadeve za koncesijo proste eksploatacije in izkoriščanje Slovenije. Mi se predobro zavedamo, da je tudi za nas možno resnično zboljšanje in ozdravljenje le, če se zboljšajo razmere v celi državi, če ozdravi cela država. Zato tovariši ne smemo biti nestrpni, ne smemo biti kratkovidni in majhni. Treba je žilavosti, treba je zdravih živcev in silnega dela, treba je ogromno ljubezni in požrtvovalnosti, če hočemo, da bo delo uspelo. In uspeti mora, ker smo sicer zaigrali i svojo i svojih potomcev usodo.

Tovariši!

Naš pokret je rodila potreba, krvava potreba. Mi se zavedamo, da smo stopili iz rezerve v zadnjem trenutku, mi čutimo in vidimo usodnost časa in nujnost preosnove. Mi čutimo in vidimo, da ni mogoče več zavlačevati temeljitih reform, uvidevamo, da je samo ena pot, ki vodi k uspehu in rešitvi, to je pot, ki smo jo označili v svojih programatičnih izjavah na naših zborih. Vemo, da je popolna sprememba sistema in metod državna nujnost, vemo, da je bodočnost samo v tako reformirani državi. Danes to ni več samo interesantno vprašanje, marveč je to danes življenjsko vprašanje države. Ker pa smo zvezani s to državo neločljivo na življenje in smrt, se borimo in se bomo borili za vse te reforme za ta prepoved z vsemi silami, ker hočemo da bo ta Jugoslavija v resnici naša, kajti če ne bo naša, je sploh ne bo. In ker smo trdno odločeni zmagati, bo ta lepa Jugoslavija naša, naša od Triglava do Carigrada, od Jadrana do Črnega morja in Soluna. Zato v zbor borci, zato v boj, za novo, zdravo, pravično in čisto Veliko Jugoslavijo. Na delo tovariši!

Grafično delavstvo v borbi

Med grafičnim delavstvom in grafičnim podjetništvom naše banovine se vrše pogajanja za novo tarifo in, kakor čujemo, so zadela na mrtvo točko ter se zaostri do skrajnosti. Z zadnjim junijem je potekla dosedanja tarifna pogodba — in ker do tega dne ni bila podpisana nova, niti podaljšana stara, zato so vsa znamenja napovedovala bojno stanje, to je stavko. Medtem je posegla vmes banska uprava s posredovanjem, vendar do te ure, ko to pišemo, še ni padla odločitev.

Mi se sicer v to zadevo ne vmešavamo, vendar nas, ki smo vsenarodno gibanje, zanima vsak pojav, ki bi utegnil zadobiti širše dimenzije in kjer bi bilo udeleženo naše ljudstvo, najsi bodo to kmetje ali delavci. Tu stoji v borbi grafično delavstvo in nas zanimajo vzroki njegovega spora z delodajalci. Vprašali smo in prejeli od merodajne strani avtentično poročilo. Grafično delavstvo zahteva, da ostani dosedanja tarifna pogodba v veljavi še naprej, delodajalci pa hočejo bistvenih izprememb, in to na škodo delavstva. Tako hočejo vzeti delavstvu polovico plačanih praznikov v letu, ki jih je imelo delavstvo že od pamtiveka. Dalje jim hočejo prikrajšati polovico dopusta, ki so si ga delavci pridobili s težkimi borbami. In seveda znižati jim hočejo tudi mezde. V ofenzivi so torej delodajalci.

Ni naš namen, raziskavati, v koliko so njihove zahteve upravičene, vendar si dovolimo nekaj pripomb kot nepristranski opazovalci. Poglejmo današnji položaj našega grafičnega delavstva. V prvi vrsti nas zanimajo njegove plače. Tedenske mezde pomožnega delavstva znašajo 200—300 Din, medtem ko se su-

kajo one kvalificiranih delavcev povprečno 500 do 600 Din na teden. To je briljantna plača, bi kdo mislil, posebno če upoštevamo one delavce, ki zaslužijo po 2 do 3 dinarje na uro. In teh je pri nas zelo veliko. Mi, ki smo si zapisali za svoje načelo socialno pravičnost, pa smatramo da 2 do 3 Din na uro sploh ni mezda, ki bi se plačevala delavcu za kakršnokoli delo, ampak je to le miloščina, ki se daje beraču.

Zdaj pa pogledjmo še to, koliko ostane grafičnemu delavcu od njegove tedenske mezde. 40 odstotkov grafičnega delavstva je na cesti, brez posla — in kdo te ljudi živi? Grafično delavstvo samo, ki ima prav spričo tega neverjetno visoke dajatve, to je četrtino svojih tedenskih prejemkov mora oddati organizaciji. In če pomislimo, da traja to stanje že leta in leta in da je žrtvovalo grafično delavstvo že težke milijone za svoje brezposelne tovariše, da si je te milijone odtrgalo takorekoč od ust, potem moramo izjaviti samo kratko in lapidarno: mi se divimo organizaciji grafičnega delavstva in ji nikakor ne moremo želeli poraza, ampak procvita! In kdo bi grafičnemu delavcu, ki živi v tistem bolnem in dušljivem ozračju, ne privoščil na leto nekaj dni oddiha in zraka, to je praznikov in dopusta?

V ostalem pa zagovarjamo edino pravilno stališče: zvišanje mezd in znižanje delovnega časa, seveda z uzakonjeno veljavnostjo za vse! Edino ta modri Rooseveltov ukrep je v stanju ozdraviti svetovno krizo in zaposliti delavske množice. O tem pa bomo razpravljali v enem izmed prihodnjih člankov.

Doma in na tujem

(TEDENSKI PREGLED.)

V Beogradu zgrade invalidski dom z imenom »Kralj Aleksander«. Temeljni kamen so blagoslovili na Vidov dan. Tako je prav. Narod naj skrbi za tiste, ki so prelili kri v boju za državo.

Fond za zgradbo vseučilišne knjižnice v Ljubljani je zbral doslej 360.000 Din. Lepa vsota, ampak kje je še knjižnica. Toda knjižnica mora biti in denar mora priti skupaj. O tem ni dvoma. Samo kdaj se bo nabral denar, ki prihaja po kapljah, to je vprašanje.

Uspeh pri maturi je bil letos skoro povsod v državi zelo, zelo slab — ponekod katastrofalen. Kaj je temu vzrok? Ali lenoba, ali strogo ocenjevanje? Nemara bo stvar taká, da se je naše dijaštvo že več let slabo učilo in je bilo doslej v šolah premalo strogo. Letos pa so pritisnile stroge klasifikacije in rezultati so porazni. Sole naj bodo stroge, zahtevajo naj primerno znanje, toda

tisto naj bo jedrnato, disciplina naj bo vzorna. Le tako bo naš rod postal sposoben za velike življenjske naloge, ki ga čakajo. Mehkužnost, omahljivost, lenoba, želja po zabavi se mora v naši mladini zatreti, drugače bo joj in tisti, ki mladino popuščajo, bodo hočeš nočeš morali okusiti kesneje njeno pest.

V Trogiru bodo na mesto nekdanjega benečanskega krilatega leva postavili Belega orla. To se bo dogodilo leta 15. julija ob priliki narodnih svečanosti. Gotovo bo stvar vzdignila mnogo prahu onstran Jadrana, čeprav bi bilo najbolje, da prah ostane lepo pri miru tam, kjer je.

Francoski zunanji minister Barthou se je vrnil po obisku Bukarešte in Beograda v Pariz. Ob priliki svojega prebivanja v Rumuniji in Jugoslaviji je podal večkrat jasne izjave o nedopustnosti revizionističnih

teženj naših sosedov. Zato so v Budimpešti in v Rimu hudo vznemirjeni. Ko se je peljal skozi ogrsko prestolico, je bil kolodvor ves zastražen, da se je vozil tako rekoč med dvema drevoredoma bajonetov. Madžari so se bali, da bi se njihovi petelinji ne spozabili. Kako bi se šele morali spozabiti oni ubogi, ki nam hoče revizija prizadeti novih krivic in nas obdati z novo sramoto.

Italijanska vojna mornarica pred Dračem ni dosegla, kar je mislila. Organizatorji tega zahrbtnega navala na Albanijo so se očividno urezali. Ko so se pokazale ladje v pristanišču, je albanski guverner izjavil, da se bo uprl z orožjem, ako bi se drznili le en vojak stopiti na suho. Ta tako zvani »prijateljski« obisk namreč ni bil napovedan, kar je proti vsem dobrim običajem med državami. Italijani bi se šli radi slepe miši z Albanci. Toda Albanci si niso hoteli zavezati oči, ker so toliko pametni, da raje vidijo, kaj se dogaja okrog njih. In tako so slepe miši pred Dračem morale pasti v vodo.

Afera Stavijski še ni pri kraju. Videti je, da je bil ta tur na telesu Francije hudo strupen. Dolgo ga že zdravijo, pa se odpre znova poleg stare rane. Zdravniki — to so sodniki in pravični preiskovalci — pravijo, da komplikacije niso še izključene.

Za žganje in drugo hudo pijačo dobe Poljaki od Amerikancev 5000 avtomobilov. Imenitno. Morda bi tudi nam Amerikanci dali kaj za krepčilne napitke. Naša šljivovica ni kar si bodi, pa tudi vino je dobro. Amerikanci pa so hudo udarjeni na »ognjeno vodo«, saj to ve vsakdo, ki je prebiral indijance.

Nemčija preživlja težke čase. V loneu dogodkov vre in kipi in taka para gre, da se nič ne vidi, kaj se kuha, ali jed ali kameenje ali žveplo in smola. Hitler je bil ljuto razočaran, ko je opazil, da zoper njega, »ljubljenega« voditelja, kujejo zaroto v družbi z konservativci tudi njegovi najožji sodelavci. Toda mož, ki so mu bili zarotniki prisodili smrt, se je bil naglo znašel. Ta preprosti mož jasnih načrtov in ravne mišljenja je spoznal, da gre za biti in ne biti. Zanimivo je, kako je z bliskovito naglico likvidiral zaroto s tem, da je ugonobil glave zarote. Zarota je napajala svoje korenine v Doornu, gradiču bivšega nemškega cesarja. Gotovo pa tudi drugod, saj ima Hitler hudih sovražnikov med vsemi, ki so morali iz Nemčije. Pri teh dogodkih je prišlo na dan, da so se okrog moža, ki je pridigal vzdržnost, preprostost in poštvalnost, zbirala pregreha, razuzdanost in gnusoba. Zdaj so začeli rožljati generali s sabljo in se obetajo še zanimivi dogodki, ako ne bo vseh skupaj srečala pamet in se vsi skupaj ne dogovore, kako bi se dalo živeti v Nemčiji, da bi bil volk sit in koza cela.

Zlata podlaga nemške državne banke od dne do dne vse bolj pada. Po zadnjih poročilih je padla od 2,9 na 2,3 milijarde. Zato pa stalno narašča zlata podlaga francoske državne banke, ki znaša po izkazu z dne 15. junija 78 milijard 929 in pol milijona frankov. Zlato kritje torej znaša 79,55%. Letos je zlata zaloga narasla za 5 milijard.

Prince Valeški, to se pravi angleški prestolonaslednik, je dobil od matere ultimatum, da se mora v najkrajšem času poročiti. Huda zahteva za tega ukoreninjenega samca, toda mater je treba poslušati, je pametna žena.

Na Cejlonu so uničili 3000 ton čaja, samo

zato, da bi cene čaju ne padle. Uničevanje dobrin radi udobnosti nekaterih kapitalistov je greh nad človeštvom, zlasti kadar gre za pšenico, mleko, meso ali druge za življenje važne proizvode. To se zadnja leta vedno bolj pogosto dogaja. Ne bo imelo blagoslova.

Sanghaj, kitajsko mesto, za katero se je prelilo toliko krvi lansko leto, ni kar si bodi. Šteje namreč 3.391.000 prebivalcev. Torej več kot kakšna evropska prestolnica. Pa saj je razumljivo, Kitajci žive kot mravlje na kupu in eden nad drugim.

Mustafa Kemal paša, predsednik turške republike, ali ghazi, kakor mu Turki sami pravijo, je veliko napravil za Turčijo. Velik mož je. V septembru obeta priti v Beograd na obisk. Kako čudno se vrti kolo zgodovine. Včasih so naš Turki obiskovali z ognjem in mečem, zdaj pa prihajajo s palmo miru. Dober znak.

Francija je naša prijateljica, toda ni naša sosed. Zato dogodki v Franciji kaj radi uidejo naši pozornosti. Čeprav imajo tam zlata na pretek, to še ne pomeni, da bi bilo v državi vse v redu. Tehnica socialnega ravnanja se rada nevarno pozibava. Komunisti in nacionalisti se pogosto lasajo ter si tudi — radi puščajo kri. Vendar se državniški brigado za ublažitev ljudske nevolje, ki jo netijo mnogi skriti sovražniki.

Zaro aga, najstarejši človek sveta, pri katerem se ne more ugotoviti ali je bil res star 160 let ali je lagal, oziroma se motil, je končno podlegel zakonu narave, to se pravi: umrl. Dolgo je tlačil zemljo, zdaj ga bo pa zemlja še veliko bolj dolgo tlačila. Prah si, in v prah se boš povrnil, o človek.

Amerika je začela graditi novo zračno ladjevje za bombardiranje. Osemdeset in eno letalo. Stalo bo vse to 150 milijonov dolarjev. Toda nedaleč od tvornic za avione ljudje stradajo, umirajo v ranah in gnusobi, drugi se obešajo, ker je življenje postalo splošna muka. Človeštvo je stopilo na čudno pot. Če vse prav kaže, vodi ta pot navzdol.

Rumunija dobi v Franciji za 8 milijonov švicarskih frankov posojila. Iz tega denarja se nabavijo vojne potrebščine.

Konferenca za razorožitev se je radi zavisti in nezaupanja, ki grize jetra evropskih držav, končala brez blagodejnega uspeha. Kaj je posledica? Da je sum, zavist in črnogledost največjih držav še narasla. Zato ni nič čudnega, če so se jele te velike zverine, ki že imajo dovolj zob in krempljev, še bolj oboroževati, da bi nadoknadile, kar so zadnje čase zamudile. Velika Britanija kuje orožje in se opremlja za vojsko na kopnem in še bolj na morju. Tudi v Franciji so izdelali grandiozen program za graditev novih bojnih ladij. Pooblastilo je vlada dala na glasovanje v parlamentu in je dobila 425

glasov proti 120. Pri pomorskih razorožitvenih pogajanjih bo Francija zahtevala, da mora biti njeno brodovje tako močno, da bo zaleglo za italijansko in nemško skupaj. — O, zlati vek zdaj človečanstvu sine!

Suša je bič božji. Kjer zmanjka vode, sonce vse popali in življenje izumre. Glej puščava Sahara. Na Angleškem in Francoskem že dolgo niso imeli prave moče. Zato je ponekod zemlja razpokana kot vneto rana. Reke in jezera izhlapevajo, ponekod se v strugah že kaže dno. Posadi seveda hirajo, kmetje obupavajo. Pri nas se doslej ne moremo pritoževati.

Sovjeti so ustanovili nov komisariat, za narodno obrambo namreč. Doslej je vojaška vprašanja urejeval vrhovni revolucionjski vojni svet, ki izvira še iz 1917. leta. Komisar za narodno obrambo je Vorošilov in ima diktatorska pooblastila. Močan je zdaj ta mož. Gotovo dobro pazijo nanj.

Dopisi

Trbovlje. V ponedeljek, dne 2. VII. je sklicala druga rudarska skupina, sporazumno z vsemi strokovnimi organizacijami protestno zborovanje na dvorišču delavskega doma. Namen zborovanja je bil v prvi vrsti protest proti trganju plač, redukciji delavcev itd. Ogromna udeležba je živa priča, da gre za predzadnje dejanje delavstva, obrtništva in sploh vsega življa v črnih revirjih. Da bo javnost pravilno pojmovala to zborovanje, moramo pribiti neznosna dejstva, ki govore o razmerah pri TPD med delavstvom. Zadnje poročilo letnega občnega zbora TPD kaže samo 3 milj. čistega dobička. Iz tega je razvidno, da bodo morali vsi delničarji od gladu pomreti. To poročilo je bilo samo migljaj, da se v ozadju pripravlja nekaj nezasišane napram delavstvu. Znižanje cen premoga pri dobavi državnim železnicam naj plača delavstvo, zaradi katerega je družba dobila večji odjem. Zato je to delavstvo prosjalo na višjem mestu v Beogradu za TPD. Nezaslišano v zgodovini človeštva dvajsetega stoletja! Kaj imamo pričakovati od te inozemske družbe še nadalje, je razvidno iz sledečih virov: TPD je znižala plače za 10 % povprečno; odvzela deputatni premog, reducirala delavstvo v najnižje kategorije. Tako so ti gospodje tam nekje iz Pariza pokazali ono veliko ljubezen do nas, namesto da bi reducirali plače raznim gg. ravnateljem, ki so tako ogromne napram današnjim razmeram, da nam dajo veliko misliti. Vzemimo primer mezd delavcev z 5, 6, 8-člansko družino, na ših 38 Din. Trinajst delovnih dni na mesec znes 494 Din. Mesečni odtegljaj povprečno 125 Din, ostanek 369 dinarjev. Gladna družina naj s tem živi ali pogine. Ali

naj se še kdo čudi, da so v naši dolini razpasene vse mogoče bolezni, ponajveč tuberkuloza. Kaj koristijo vsa zdravniška predavanja! Ko je klic po kruhu močnejši! Vprašamo samo, kaj nam koristijo ti naši obupni klici javnosti. Dejanja, dejanja, gospodje, drugače se zastre zastor v črni sajasti dolini za vedno.

Šmartno pri Litiji. Na praznik 29. junija se je vršil pri nas ustanovni občni zbor skupine bojnikov. Dvorana »Prosvetnega doma« je bila nabito polna. Iz Ljubljane sta prispela tovariša Rozina in Šifrar. Zbor je otvoril in vodil tov. Drčar Ernest. Pozdravil je zborovalce in posebno toplo iz Ljubljane došla tovariša. Uvodoma je pojasnil namen in pomen organizacije, ter nato prešel na čitanje pravil. Pravila so bila nato z velikim navdušenjem sprejeta. Pri volitvah je bil izvoljen odbor, ki mu načeluje tov. Drčar, sestavljen pa je tako, da so odborniki razdeljeni po posameznih vaseh občine Šmartno, da bo delo pri organizaciji lažje. Skupina obeta biti ena najmočnejših v našem Zaslavlju. Pri slučajnostih je kot prvi govoril tovariš Rozina, ki je v obširnem govoru tolmačil namen in pomen organizacije, apeliral je na navzoče, da krepko primejo za delo, ki mora prinesiti do končne zmage. Zaključil je z vzklikom: Živel kralj, narod in Jugoslavija, kar je izzvalo navdušene manifestacije pri zborovalcih. Za njim je govoril tov. Šifrar o našem združništvu, ki je največjega pomena za gospodarsko neodvisnost naroda. Poudaril je, da je treba iti z vsemi silami na delo ter preprečiti temne namene nekaterih, ki hočejo uničiti naše združništvo. Kakor predgovornik je tudi on bil za svoja izvajanja toplo nagrajen. Predsednik tov. Drčar je nato zaključil lepo uspeli zbor in pozival navzoče, da spravijo v naše vrste vse poštenjake.

Ptuj. 29. junija dopoldne se je vršil v Društvenem domu sestanek zaupnikov »Boja« iz Ptuja in okolice Udeležilo se ga je okoli 1000 zaupnikov. Dvorana in galerije so bile polne. Sestanek je vodil predsednik ptujske organizacije tov. dr. Brenčič, govorili pa so tov.: dr. Pichler iz Maribora, Sestan iz Ptuja ter Škrbec in Fabjančič iz Ljubljane. Podrobnejše poročilo sledi.

Ormož. Isti dan popoldne je bil ustanovni občni zbor v Ormožu. Udeležilo se ga je okrog 400 članov »Boja« iz Ormoža in sodega okraja, ki so napolnili dvorano Kletarske gostilne. Kot gostje so prišli tudi nekateri bratje Hrvatje iz sosedne Vinice. Zbor je vodil predsednik tov. Pevec, govorili pa so tov. Munda, Kostevc, Janžekovič ter tov. Škrbec in Fabjančič iz Ljubljane.

Oglašujte v »Prelomu«!

Priporoča se
potujočemu cenj. občinstvu
splošno priznana
restavracija
Hotel „Štrukelj“
Ljubljana

F. HRENORIČ

Manufakturna veletrgovina
Ljubljana, Tyrševa cesta šte. 28

Telefon 24-04

Podobnik Vinko

prodaja premoga in drv

Ljubljana
Tržaška cesta 16
telefon 3313

DEŽNIKE NOGAVICE

na drobno in na debelo
kupite najugodnejše
v tovarni

JOSIP VIDMAR

Ljubljana
Pred Škofijo 19
podruž.: Prešernova ul. 20

Beograd
Kralja Milana 13

Zagreb
Jurišičeva ul. 8

Priporoča se
**KAVARNA
„EVROPA“**
A. Tonejc

Če si kupec za kolo, kupi-le novo
»PUCH« chromirano kolo

ki ti ne rjavi in imel ga boš 10 do 20 let. Dobiš ga le pri tvrdki

IGN. VOK - Ljubljana, Tavčarjeva ulica

ali v podružnicah v Kranju in Novem mestu

